

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 10.11.2021
Kabul Tarihi / Date Accepted : 23.11.2021
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2021
e-ISSN : 2636-8838
DOI : 10.51576/yegah.1021477

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

MERAGİ’NİN DEVRİŞAHİ USULÜ NASIL ANLAŞILMALIDIR? MÜZIKOLOJİK BİR ÇÖZÜM ARAYIŞI

USLU Recep¹

ÖZ

Makale Meragi'nin devrişahi usulü nasıl anlaşılmalıdır üzerine kurulu, sistematik müzikoloji yaklaşımıyla çözümlene ve öneride bulunulacaktır. Sistemciler döneminin müzik teorisyenlerinden biri olan Abdülkadir Meragi'nin icat ettiği bazı usuller vardır. Bu usuller günümüzde unutulmuştur. Nasıl icra edildikleri bilinmemektedir. Meragi'nin kitaplarındaki usul tanımlamaları yetersiz ve bazen anlaşılması güç ifadelerden oluşmaktadır. Doğu müziğinin bu önemli müzikoloji problemini çözmeye çalışan bazı araştırmacılar olmuştur. Araştırmalarında farklı görüşler ileri sürdüler. Bu makale Meragi'nin ilk icat ettiği usullerden biri olan devrişahiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Makalede nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bulgular bölümünde Meragi'nin yazdıkları esas alınarak kaynaklardaki bilgiler ortaya konulduktan sonra, araştırmalarda yapılan değerlendirmeler ele alınmıştır. Araştırmalardaki veriler kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Sonuç kısmında usulün 30 nakra 12 vuruş üzerinden

¹ Doç. Dr. Recep USLU İstanbul Medeniyet Üniversitesi, STMF Müzikoloji ABD, recep.uslu@medeniyet.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-3849-2982>

değerlendirilmesi yapılmış, gerekli görülen iki nakra es ilave edilmesiyle devrişahi usulünün 12 vuruşlu icrası için bir çözüm önerilmiştir. Makalenin en sonunda bir tablo üzerinde aruz, Farsça sözler, terennümler, vuruşlar gösterilmiş, böylece önerilen çözümle usulü deneyecekler için açık seçik anlaşılmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meragi, Usul, Devrişah Usulü, Müzikoloji, 14. yüzyıl.

HOW SHOULD THE RHYTHM INVENTED NAMED DEVRISHAHI BY MERAGI BE UNDERSTOOD? A MUSICOLOGICAL SOLUTION SEEKING

ABSTRACT

How should the rhythm invented named devrişahi by Meragi be understood? A musicological solution proposal.

There are some rhythms invented by Abdulkadir Meragi, one of the music theorists of the systemic era. These rhythms have been forgotten today. How they are performed is unknown. The descriptions about rhythms of Meragi in his books are inadequate and sometimes difficult to understand. There have been some researchers trying to solve this important musicology problem of Middle Eastern music. They put forward different views in their research. This article aims to examine one of Meragi's first invented rhythms, named the devrişah. Qualitative research method was used in the article. In the findings section, after revealing the information in the sources based on the writings of Meragi, the evaluations made in the studies were discussed. The opinions in the studies were analyzed by comparing them with the information in the sources. In the conclusion part, the rhythm was evaluated over 30 nakras and 12 beats, and a solution was proposed for the 12-beat performance of the rhythm named devrişahi by adding the necessary two nakras.

Keywords: Meragi, Rhythm, Devrişah Rhythm, Musicology, 14th century.

GİRİŞ

Sistemciler Döneminin müzisyeni Abdülkadir Meragi, sadece eserleriyle değil, icat ettiği usullerle de ünlüdür. Ancak usullerinin icrası unutulmuştur. Usulleri konusundaki en önemli problem, onun usulleri hakkında bilgi verirken farklı bilgiler vermesi usullerin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu güçlüğü aşmanın yolu öncelikle Meragi'nin verdiği bilgileri bir araya getirmek ve sonra değerlendirmesini yapmaktır. Onun herhangi bir usulünü doğru olarak icra ile yeniden canlandırılması için bu yol gereklidir. Onun bütün usullerini bir makalede işlemek zor olacağı için bunlardan biri üzerinde inceleme yaparak bu makalede bir çözüm yolu bulmaya çalışılacaktır.

Bu makalenin konusu, Meragi'nin icat ettiği devrişahi usulünün ilk versiyonu hakkında olacaktır. Bugün usulün nasıl icra edileceği bilinmiyor. Bu makale veriler ışığında devrişahi usulünün icra edilebilir olması için bir çözüm sunmayı amaçlamaktadır.

Makalenin metodu nitel araştırma yöntemlerinden biri olan kaynaklardan bilgi tarama, bilgi fişi yazma, bilgi fişi sınıflandırma, bilgi analizi yaparak sonuçlandırmak olacaktır.

Makalenin kaynakları Meragi'nin devrişahiden bahseden eserleri olacaktır. Konu hakkında bu makaleden daha önce bazı araştırmalar yapılmıştır. Birincisi 2001 yılında Ahmet Çakır tarafından yapılan araştırma, ikincisi 2015 yılında Uslu tarafından yapılan araştırma, üçüncüsü Muhammed Reza Azadehfar tarafından 2017'de yapılan araştırmadır. Her üçü de konu hakkında ciddi araştırmalar olarak değerlendirilir. Ancak araştırmacıların bulgulardan farklı çıkarımlar yapmış olmaları, çıkarımların icra edilebilir olmaması, konunun detayları ile yeniden incelenmesini gerektirmektedir.

BULGULAR

Meragi devrişahi usulünü icat ettikten sonra farklı eserlerinde, farklı tanımlamalar yapmıştır. Zaman içinde aynı usulün farklı icra tanımları ile karşılaşırız. Ne yazık ki Meragi, her eserinde yeni cümleler ekleyerek oluşturduğu nüsha farkları (Uslu 2019: 21) yanında icat ettiği her usulün tanımlarını tam olarak vermediği için, herhangi bir usulü incelerken, aynı eserin farklı nüshalarının göz önünde bulundurulmasına ve aynı usulün tanımlarının bir araya getirilmesine ihtiyaç vardır. Bu bölümde önce devrişahi hakkında, usulün icadından tanımına/ tanımlarına varıncaya kadar Meragi'nin eserlerindeki bilgiler bir araya getirilecek, daha sonra bu konuyu araştıranların görüşleri ortaya konacak, her bulgunun eleştirisi kendi içinde yapılacaktır.

Usulün İcadı

Abdülkadir Meragi bize devrişahi usulünün icat ediliş hikayesini ve tarihini son müzik eserinde verir. Usulü icat etme olayı şöyle anlaşılmalıdır:

Devrişahi, son bulgulara göre, 1356 olan (Khazrai 2010) doğum yılına göre o sırada 29-30 yaşında olan Abdülkadir Meragi'nin, 1385 (h.787) yılında, Sultan Ahmet Celayiri'nin Bağdat'ta adına para bastırıldığı sırada, çıktıkları kayık safasında, Dicle ırmağı üzerinde gezerlerken icat ettiği bir usuldür. Sultan Ahmed, sohbet sırasında, Bağdat'ın Şunuziyye mezarlığının civarından geçerken Cüneyd-i Bağdadi'nin türbesini görür. O tarihten 475 yıl önce vefat eden ve pek çok kişinin türbesini ziyaret ettiği ünlü sufinin bir şiirini hatırlar. O anda Sultan Ahmed, Meragi'ye, Cüneyd-i Bağdadi'nin (ö.910) şiirini okur ve, “Yar-ı aziz, bunu bestelesene” der.

Meragi öyle bir şey yapmalıdır ki, müzikten çok iyi anlayan, ud çalan, besteleri olan bu sultanı şaşırtın. Şiiri kendi kendine tekrar ederken, aradığı şey birden aklına gelir. 30 kürekçinin sürdüğü kayıkta, küreklerin suya dalıp çıkardığı sestten ilham almış, hemen orada Cüneyd-i Bağdadi'nin şiirini yeni bir usulle bestelemiştir. Sultan Ahmed, “Ey sevgili dost, bu usulü daha önce duymadım, bu hangi usuldür?” diye sorunca; Meragi, “efendim, kulunuz buna devrişahi dedi” diye cevap verir. İnce nükteyi hemen kavrayan Sultan Ahmed, duyduğu müzikte yeni bir usul kullanıldığını anlamıştır.

Meragi, eserlerinde “devrişahi” veya “şahdarb devri” adlarıyla andığı bu yeni usulle yaptığı bestesinde kullandığı, Arapça dört beyitten oluşan şiirde seyyidü't-taife (taifenin efendisi), Hz. Cüneyd-i Bağdadi şöyle der:

“Seni zikrediyorum bir gemideyim; dev dalgalarla ölüm çok yakinken,
Yağmur yağarken ve fırtınalı rüzgârlar eserken; dalgalı zülüfleriyle gece, zifiri karanlıkken;
Sahilde düşman askerleri var; baskına ve savaşa silahlanmış bizi beklerlerken,
Gemide olan yolculardan çığlıklar yükselirken; sanki gemide hiçbir şeye aldırmayan, seninle
sohbet eden bir ben ve bir de dilimde senin zikrin var”.

Arapçası Ve lekad zekertuki fi's-sefineti ve'r-reddâ/ Muteyakkinun(e) bi- telâtumi'l- emvâci(i)/
Ve's-suhbu temturu ve'r-riyâhu avâsifen(i) / Ve'l-leylu(u) münselidu 'z-zevâyibi dâci(i)/
Ve mine'l-e'âdi fi'ş-şevâti'i 'askerun(i)/ Yetecehhezûne li-gâretin(i) ve hiyâci/ Ve 'allet li-ashâbi's-
sefineti 'avletun(i)/ Ve ene, (ve ene), ve zikruki fi'z-zetenâci. (Aruzu kâmil bahrinde, yani 3x
mütefailun; vezin gereği prozodide olması gereken tahmini ekler parantez içinde gösterilmiştir).

Yeniden çeviri ve aruz çözümünde bana yardımcı olan Prof.Dr.Nevzat Yanık'ın verdiği bilgiye göre bu şiir, bir kaç kelime farkıyla, 1064'te Kayrevan'da ölen İbn Reşik Kayrevani adına yapılmış derleme bir Divan'da da gösterilmekte imiş. Öyle anlaşılıyor ki Cüneyd-i Bağdadi'nin şiiri, Bağdat'tan Endülüs İspanyasına kadar yayılmış ünlü bir şiirmiştir, İbn Reşik de bu şiirden ilham almış ve şiirde çeşitleme yapmış denebilir.

Cüneyd-i Bağdadi, şiirinde zikreden kalbini bir gemiye, gemide bulunan yolcuların feryadlarına, yani gemide çıkan kargaşaya aldırış etmeden yolculuk eden ve sevgiliyle sohbet ederek, zikreden kişiye benzetiyor. Bu olayı Abdülkadir Meragi son eseri *Zevaid-i Fevaid-i Aşere*'de (2018: 75) anlatmaktadır.

Devrişahi usulünün icat ediliş hikayesi budur. Anlaşılan devrişahi, Cüneyd-i Bağdadi'nin şiiri ve 30 kürekçiden alınan ilhamla oluşmuş bir usuldür. Bardakçı (1986: 29) da *Zevaid-i Fevaid*'den (NO Ktp. vr.96b) bu usulün icadını özetleyerek aktarır.

Devrişahi Usulü Tanımları

Abdülkadir Meragi hakkında yapılan 2015 yılındaki araştırma, Meragi'nin, birden fazla devrişahi usulü tanımlarını yaptığı (Uslu 2015a: 50) göstermektedir. Orada görüleceği üzere aynı adı taşıyan devrişahi usulü üç farklı şekilde tanımlanmıştır. Ancak biz bu makalede, kaynaklardan bilgi aktararak devrişahi usulünü ayrıntılarıyla ve eleştirel bir yaklaşımla yeniden ele alacağız.

Abdülkadir Meragi devrişahi usulünün ilk tanımını *Camiü'l-elhan* adlı eserinde yapar. Bu eserin de birkaç nüshasını, versiyon yaparak, kendisinin yazdığını biliyoruz, onun için *Cami*'nin versiyonlarını da dikkate alındı. Torunu tarafından nüshalanmış *Cami*'nin Melik versiyonunda farklı bir öneri olduğunu görüldü ve o da değerlendirildi.

Devrişahi usulünün ilk tanımını yaptığı eser ilk yazdığı *Camiü'l-elhan* nüshasıdır. Kendi eliyle 1405'te yazdığı ilk *Camiü'l-elhan* (Bodleian Marsh 282) nüshasını göremedik, ama onu yayınlayan Babak Khazrai'nin neşrinden devrişahinin 30 nakra ve 12 vuruş olduğunu anlıyoruz. Khazrai'nin neşrini daha sonra değerlendireceğiz. Meragi'nin, 1415'te yeniden yazdığı *Cami* nüshasındaki (NO Ktp no.3644) tanımı da aynı şekilde 30 nakralı, 12 vuruş şeklindedir. İka direkleri/tefileleri şöyle verilmiştir:

Tenenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten.

Meragi “devrişahi”nin ilk tanımı için “bu dairede 12 vuruş (mazrub) vardır, geri kalanlar müdredir, buraya daireyi çiziyorum” diyerek daireyi çizmiş, tefileleri göstermiş, vuruşları dairede

numaralamıştır: 1, 5, 8, 10, 12, 16, 19-20, 21, devamı gösterilmemiş, tahminen devamı tefilelerin baş harfleri olmalıdır. Buna göre tefileler üzerinden vuruşlar gösterilirse, tam 12 vuruş etmektedir, şu şekilde:

T(1)enenen/ T(5)enen/ T(8)en/ T(10)en/ T(12)enen/ Ten(16)enen/ T(19)en(20)/ T(21)en/ T(23)enen/ T(26)enen/ T(29)en. Toplam 12 vuruş. (Cami, NO Ktp no.3644)

Torunu tarafından istinsah edilen Meragi'nin *Cami*'sinde (Tahran Melik Ktp no.6317, vr.248) de aynı bilgiler verilir, 30 nakra 12 mazrub, tefileler ve vuruşlar şöyle gösterilmiştir:

T(1)en(2)en(3)en/ T(4)en(5)en/ T(6)en/ T(7)en/ T(8)en(9)en/ T(10)en(11)en(12)en/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten. Cami Melik nüshası ile Cami NO nüshasındaki vuruşlar karşılaştırmalı olarak ele alındığında 1/1, 4/5, 6/8, 7/12, 11/16, ortak vuruşlar olup, NO nüshası tanımındaki devam eden tefile başlarındaki vurgular burada yoktur, gösterilmemiştir. Buna rağmen devamındaki tefilelerin başlarındaki vuruşlar, torununun görüşleri ile birleştirilirse, yani vuruşlar 1/1, 4/5, 6/8, 7/12, 11/16, 13, 14, 15, 16, 17 gibi değerlendirilirse, torununun vuruşlar konusundaki görüşleri bir çeşitleme gibi akla gelse de açıklamada görüldüğü gibi toplamda 10 vuruşla eksik çıkmaktadır. Böylece anlaşılıyor ki burada işaret edilen vuruşlar, toplamda 12 vuruş olmakla birlikte önceki *Cami* nüshasından farklıdır, farklı yerlerde. Nakralardaki rakamları dışında, vuruşların verdiği izlenim, biraz sonra ele alacağımız Babak Khazrai'nin edisyon kritikli *Cami* yayınında verdiği vuruş değerleri ile özdeşleşmektedir.

Taki Biniş'in *Cami* (1987: 228) yayınında 30 nakra ve 12 vuruş konusunda aynı bilgiler verilmektedir ancak, daire içinde verilen vuruş sayıları: 1, 5, 8 ve takip eden sayılarına bakılırsa, Biniş, *Cami*'nin Nuruosmaniye Kütüphanesindeki 3644 nolu nüshasında bulunan rakamları aktarmıştır ve bu sayılar ilk tanımın bulunduğu *Cami* yazmasından farklıdır. Bu farklılık *Cami*'nin NO yazması veya ilk baskısı olan Biniş'in yayını üzerinden araştırmasını yapanları farklı değerlendirmelere sürüklemiştir (ilerde bahsedilecek Şirvani ve Azadehfar örneği gibi).

Son olarak dört nüshasını ele alarak *Camiü'l-elhan* eserini yayınlayan Khazrai'nin edisyon kritik sonucunda hangi noktaya ulaştığını görelim. Meragi, *Camiü'l-elhan*'ın Khazrai neşrinin, 11.babın 3.faşlında, devrişahi usulü için 30 nakra 12 vuruş der. Tefileleri şöyle verir:

Tenenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten (Khazrai 2017: 251).

Burada verilen tefileler *Cami*'nin ilk yazmasındaki tefilelerdir. Bu haliyle usul 30 nakradır. Sonra gelen açıklamasında “bu dairede 12 nakra mazrub, geriye kalanı müdrectir” der. Meragi'nin ifadesiyle bir usul terimi olarak, “mazrub, vuruş”; “müdrec, usulü derecelendirmeye yarayan süre”

anlamında kullanılmış demektir (müddrec, terimler sözlüklerinde bulunamamıştır). Usulün daire çizimi verilirken de aynı nakra sayısında çizilmiştir. Vuruşlar metinde verilmemiştir, Khazrai 64 nolu dipnotunda kaynağını belirtmeksizin vuruşları vermiştir. Bu bilgi *Cami*'nin torunu tarafından yazılan Melik yazmasından aktarılmış, devrişahinin vuruşları: 1-2-3, 5-6, 8, 10, 12-13, 15-16-17 (Khazrai 2017: 257) şeklindedir, diğer nakralar Meragi'nin *Cami*'deki ifadesiyle "bâkisi müddrec" yani vuruş olarak icra edilmeyecek olan süreyi ifade eden nakralardır. Meragi, günümüzdeki gibi "es" terimi veya bu terim yerine herhangi bir terim kullanmamıştır.

Buraya kadar Meragi'nin *Cami* adlı eserinin nüshalarından devrişahi bilgisini aktardık. Şimdi Meragi'nin diğer eserlerinden devrişahi bilgilerine bakalım:

1418 tarihli Meragi'nin *Muhtasar Makasid*'in (1977: 97), Taki Biniş yayınında devrişahi 40 nakra verilmiştir; yine aynı tarihte yazılmış olan Meragi'nin *Makasidü'l-elhan li's-Sultan Şahruh* (Paris, vr. 64b) olarak adlandırılan eserinde icat ettiği ikaları dairelerle göstermiş, devrişahinin 40 nakra olduğunu yazmıştır. Fakat eldeki nüshalarda usul için çizilen dairelerde tefileler ve vuruşlar ayrıca gösterilmemiştir. Şahruh'a yazılan asıl nüsha elde olmadığı için Hızır b. Mali'nin 1436 tarihli nüshasını başka bir yerden doğrulayamadık. Fakat aynı bilgiyi veren Biniş yayını *Mustasar Makasid*, bu nüshanın bilgilerini desteklemektedir.

1418 tarihli Meragi'nin *Kitab-ı Lahniyye*'sinde (vr.50) daire içinde devrişahi, 30 nakra 12 darb/vuruş, ayrıca çizilmiş daire üzerinde sırasıyla 4, 3, 2, 2, 3, 4, 2, 2, 3, 3, 4, 2 rakamları yazılmıştır. Bu durumda rakamların toplamı 34 nakra ediyor. Eğer son 2'den önceki 4'ü yazım hatası sayarsak, ki bunun belirtisi yazıda şüphelenilecek gibi mevcuttur, bu durumda diğer tanımlara uygun olarak tefileler 4, 3, 2, 2, 3, 4, 2, 2, 3, 3, 2 olmaktadır ve toplam 30 nakra etmektedir. Kenarında asıl nakra sebebievvel ve evvel-i sebebiahir yazması ile 1. ile 15.nakraları güçlü saymaktadır. Diğer vuruşlar belirtilmemiştir. Meragi'nin *Lahniyye*'sinden 1. ve 15.nakraların güçlü olması gerektiği fikrini alabiliriz. *Lahniyye*'de devrişahi için gösterilen dairede tefileler belirtildiği gibi rakamlarla verilmektedir.

1423 tarihli Meragi'nin *Makasidü'l-elhan li's-Sultan Murad*'in Rauf Yekta nüshasında devrişahinin adı bir daire üzerinde verilmiş ve 20 nakra olduğu belirtilmiştir. Bu 30 veya 40 nakradan farklı bir devrişahidir. 1435 tarihli Meragi'nin *Makasidü'l-elhan li's-Sultan Murad* (TSMK R 1726, vr. 62), nüshasında dairelerden biri üzerinde devrişahi usulünün 20 nakra 4 fasıla-i suğra (4xTenenen), ve 2 sebeb-i hafif (2xTen) olduğu yazılmış, başka bilgi yoktur. Toplamda 20 nakra olduğu bilgisi verilmiştir. Vuruşlar belirtilmemiştir.

Meragi'nin öldüğü 1435 tarihinden sonra istinsah edilmiş *Makasidü'l-elhan li's-Sultan Murad* nüshalarındaki açıklamalara da bakıldı ve değerlendirildi. Bunlardan biri torunu Mahmud Meragizade'nin yazdırdığı 1498 tarihli *Makasidü'l-elhan* nüshasıdır ve usule açıklamalar eklemiştir; diğeri 1580 tarihli Hacı Abdülali tarafından yazdırılan Leiden nüshası olup bu nüshada devrişahi açıklanmamış, sadece adı verilmiştir.

1430 veya 1432 yılında yazdığı düşünölen Meragi'nin *Fevaid-i Aşere*'sinde devrişahi 30 nakradır, dedikten sonra “Fasıla ve veted ve iki sebep, yine bir veted ve fasıla ve iki sebep ve iki veted ve bir diğeri sebep” yaptığı açıklamaya göre tefile 31 nakra olmaktadır, bu durumda 30 nakra hatalı bir ifade görünse de yorumlarsak, 30 nakra birim sayı 8'in katı olmadığı için, 32 zamanlıyı kastetmiş olması muhtemeldir.

TeNenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Tenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen.

Vuruşlar için “asıl vuruşlar ilk fasılanın ilk T'si ve diğeri nakrası, dördüncü vetedin T'si üzerindedir” (yani 1, 2, 22) açıklamasının ardından aynı yerde şiirden sonra yeniden “asıl darbları, ilk fasılanın T'si olan ilk nakra, diğeri diğeri sebebin T'si üzeredir” (yani 1, 8) yaptığı açıklamalar 2 vuruşu gösterir, 12 vuruşu belirlemek için yeterli değildir. (Meragi, Zevaid 2018: s. 75). 1.ve 8.vuruşların güçlü olmasını kastetmiş denebilir.

Araştırmalarda Devrişahi

Meragi'nin yazdığı eserler elimizde var olduğu için, devrişahi konusunda kendisinden sonra yazılan eserlerden, 1451 tarihli oğlu Abdülaziz'in; 1481 tarihli Ladiki'nin eserlerindeki açıklamalarını; 1498 tarihli Mahmud'un *Makasidü'l-elhan* nüshasındaki açıklayıcı görüşünü de araştırmalar bölümünde değerlendirdik.

Sistemci teorisyen Meragi'nin oğlu Abdülaziz, *Nekavetü'l-edvar* adlı eserini 1451 yılında Edirne'de yazmış, II.Mehmed'e sunmuştur. Eserinde devrişahiyi 30 zamanlı dedikten sonra vuruşlardan bahsetmemiş, sadece tefileleri Meragi'den çok farklı bir şekilde vermiştir:

Ten Tenenen Tenenen Tenenen Ten Tenenen Tenenen Tenenen Ten (Abdülaziz 2010: 154 ve ekte vr. 44a, 44b'de dairesi çizilmiş ama adından başka açıklama yazılmamıştır).

Herat Sistemciler Ekolü takipçilerinden sayılan Abdülaziz'in devrişahi konusundaki verdiği eksik bilgilere rağmen, Sistemciler Ekolü'nün “nakra” terimi yerine “zaman” terimini kullanması önemli bir farklılıktır. Bu küçük ve önemsiz gibi görünen terim farkı, Abdülaziz'in Anadolu müziği Yeni Sistemciler Ekolündeki “zaman” teriminden etkilendiğini göstermektedir.

Sistemciler Herat Ekolü takipçilerinden Fethullah Şirvani de 1452 yılında Edirne’de yazdığı eserinde “şahdarb” adıyla verdiği devrişahi usulünü 30 nakra olarak anar, vuruşlarından söz etmeksizin hem yazıyla hem de daire üzerinde tefilelerini aynı sayıda verir:

T(1)enenen/ T(5)enen/ T(8)en/ T(10)en/ T(12)enen/ Ten(16)enen/ T(19)en/ T(21)en/ T(23)enen/ T(26)enen/ T(29)en. Genel algılama ile tefile başlarını vuruş sayarsak toplamda 1, 5, 8, 10, 12, 16, 19, 21, 23, 26, 29 nakralar olmak üzere 11 vuruş etmektedir (Şirvani 1452: 179-180).

Şirvani’nin devrişahi tefileleri bire bir Meragi’nin *Cami*’nin NO Ktp 3644 nolu nüshasındaki ile aynı sıra, sayı ve düzende verilmiş olmasının görülmesinden kaynağının bu nüsha olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bir fark vardır, vuruşlar konusu. Meragi, o nüshada vuruşların 12 olduğunu söyleyip, bir kısım nakraları yazmış, ancak devamını yazmamıştır. Vuruş nakralarının eksik yazılmış olması Şirvani’yi yorum yapmaya itmiştir. Çünkü yanında Herat’tan getirdiği Meragi’nin 1441 tarihli *Makasidü’l-elhan* nüshasında devrişahi 20 nakra yazmakta, *Cami* (NO) de ise vuruş nakraları eksik yazmaktadır. Şirvani her tefilenin başına M (mazrub/vuruş) işareti koyarak vuruşları 11 olarak göstermiştir. Hem yazıyla hem de daire ile aynı tertipte yazmıştır. Öyle anlaşılıyor ki Meragi’nin *Cami* (NO Ktp no.3644) nüshası tefilelerinden dördüncü sebep-i hafif yani “Ten” üzerinde 20 ve 21. vuruşların olması Şirvani (1452: Arapçası, s. 179-180) tarafından kabul edilememiş, vuruş 11’e düşürülmüş, diğer vuruş ve tefileleri aynen verilmiştir.

Yeni Sistemcilerden biri olan Ladiki, her iki ekolü de iyi bildiğini 1481 tarihli *Fethiyye* (Uslu 2020: 35) adlı eserinde gösterir. İstanbul Fatih Medreselerinde ders veren Şirvani’nin öğrencisi olan Ladiki, *Fethiyye*’sinde (Tekin, s. 244) devrişahi’yi anlatırken 30 zamanlı ve 11 vuruşlu diye tanımladıktan sonra, vuruşları: 1, 5, 8, 10, 13 (Tekin’in 12 çevirisi yanlıştır, ekteki yazmadan düzeltilmiştir), 15, 19, 21, 23, 26, 29 olduğunu; bu usulü 2 fasıla (Tenenen), 3 veted-i mecmu (Tenen), 5 hafif sebep (ten) oluşturduğunu belirtir; 2 D, 4 C, 5 B zamanı var der; tefilelerini:

Tenenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Ten.

Yukarıda yazıldığı şekliyle bir fazla nakra ile verir, toplamda 31 zamanlı, 3 fasıla olur. Oysa tanımında 30 zamanlı ve 2 fasıla demişti; bu durumda diğerlerinde olmayan son fasılda bir fazla ile yanlışlık yapmış demektir. Zaten açıklamada 2 D, 4 C, 5 B zamanı var derken, tefilede fazlalık olduğu ortaya çıkmaktadır. Vuruşlar Meragi’nin tanımına göre bir eksik verilmiştir, bunun sebebi sorgulanmalıdır. Tefilelerin baş harflerini M sembolü ile göstererek 11 vuruş sayması dikkat çekicidir. Ladiki’nin kaynakları (Uslu 2020: 49, 50-51) konusu daha önce araştırılmış, Meragi’nin *Cami*, *Makasid*, *Zevaid* eserlerini kaynak olarak kullanmış olabileceği belirtilmiş, özellikle

Makasidü'l-elhan lis-Sultan Murad üzerinde durulmuştu. Buradaki araştırma gösteriyor ki Ladiki, devrişahinin açıklamasını Meragi'nin II.Murad'a yazdığı *Makasid*'dan almış olamaz, çünkü bu *Makasid*'da devrişahinin 20 nakra fasıla-i suğra olduğu yazılıdır, başka bir bilgi yoktur. Bu durumda Ladiki'nin verdiği bilgiye en yakın bilgi Şirvani'nin eseridir (onun da kaynağı Meragi'nin NO Ktp'de bulunan 3644 nolu *Cami* nüshasıdır). Bu karşılaştırmalar, 11 vuruş benzerliğiyle Ladiki'nin yararlandığı eserin, Meragi'nin *Cami*'nin NO Ktp nüshası değil Şirvani'nin eseri olduğunu göstermektedir. Çünkü *Fethiyye* adlı eserinde biri eksik olmak üzere aynı vuruşlarla devrişahinin tefilelerini verir (oysa *Cami*'de vuruşların 12 olduğu belirtilir); Şirvani ise 11 vuruş olduğunu tefilelerle göstermiştir. Ladiki, hocası tarafından verilen değerleri aynen vermiştir. Bu tefile ve vuruşlardaki benzerlik, Ladiki'nin yararlandığı eserin tespitini sağlamış, bir başka yazıda iddia edilen Fethullah Şirvani'nin Ladiki'ye riyaziyye-musiki konusunda hocalık (Uslu 2020: 40) yaptığı tespitini desteklemektedir.

1498 tarihinde istinsah edilen Meragi'nin *Makasidü'l-elhan lis-Sultan Murad* (NO 3656, vr. 82a) nüshasında, diğer *Makasid*'larda olmayan bazı açıklamalar görülmektedir. Açıklamalar o sırada hayatta olan, eserin istinsah edilmesini sağlayan, sarayın müzik eğitimcisi Udi Mahmud Meragizade'nin açıklamalarıdır. Onun tarafından hareketli nesih yazıyla yazdırılan bu nüshada Meragi'nin icadı olan usuller birer daire halinde gösterilmiş ve açıklanmıştır. Bu dairedeki açıklamaya göre devrişahi, 20 nakradır. İka direkleri ise daire üzerinde şöyle açıklanmaktadır: 4 fasıla-i suğra (4xtenenen: 16), 2 sebab-i hafif (2xten: 4), 2 veted-i mecmu (2xtenen: 6), 2 fasıla-i suğra (2xtenenen: 8), 2 vetedeyn (2xtenen: 6), ve fasıla (tenenen: 4) ve 2 veted- mecmu (2xtenen: 6), ve sebab-i suğra (tenenen: 4) ve şeş fasıla (6xtenenen: 24) olduğu yazılmış. İlk verdiği 4 fasıla ve 2 sebab ile zaten 20 nakra etmektedir. Devam eden açıklamaya göre tefilenin 20 nakradan çok fazla olması, tanımın dikkatsizce yazıldığını göstermektedir. Buna rağmen devam eden açıklamaları yorumlarsak her 20 eden tefileleri arka arkaya düzenlemekle, daha farklı bir tefile zincirini ortaya koymuş olabilir diye düşünebiliriz. Bu durumda: 1-) 4 fasıla-i suğra (4xtenenen: 16), 2 sebab-i hafif (2xten: 4), toplamda 20 eder; 2-) 2 veted-i mecmu (2xtenen: 6), 2 fasıla-i suğra (2xtenenen: 8), 2 vetedeyn (2xtenen: 6), toplamda 20 eder. 3-) fasıla (tenenen: 4) ve 2 veted- mecmu (2xtenen: 6) ve sebab-i suğra (tene: 2) ve şeş fasıla (6xtenenen: 24) ile 1 ve 2 nolu ilk ikisi, 20'şer nakra ile açıklansa bile 3'üncüsü 20 nakra ile açıklanamayacak derecededir. Bu devrişahi tanımı diğer Meragi'nin eserlerinde verilenlere aykırıdır, anlaşılan hatalı veya eksik yazım

yapılmıştır. Yazılanların tamamı üzerinden 20 veya 30 nakrayı açıklamak mümkün değildir. Mahmud yaptığı ilavelerde vuruşlardan hiç bahsetmemiştir.

Murat Bardakçı'nın (1986: 87) Meragi biyografisinde kaynağını belirtmeden devrişahi usulün sadece 30 nakralı tefilesi yer almaktadır, burada bahsedilen diğer veriler ve kaç vuruş olduğu belirtilmemiştir.

Çakır'ın (2001: 8) makalesinde devrişahi incelemesinde kaynaklardaki bilgilerin bir kısmı üzerinden açıklamalar yapılmıştır. Meragi'nin *Cami* ve *Fevaid*'de 30 zamanlı; *Makasid*'de 40 zamanlı yazdığını, daha sonraki araştırmacılardan Abdülaziz, Şirvani, Ladiki'nin 30 zamanlı olarak andıklarını; Şirvani ve Ladiki'nin *Fevaid*'deki tefileyi; Abdülaziz'in ise beş fasıla beş hafif olmak üzere farklı tefile verdiğini aktarır. Vuruşlardan hiç bahsetmeyen Çakır'ın araştırmasındaki sonucuna göre devrişahi usulundeki farklı zaman açıklamaları birer “çelişki” (Çakır 2001: 13) olarak değerlendirilmiştir. Çakır (2001: 13), devrişahi konusunu “günümüzde bu usul kullanılmadığından usulü ortaya koymaya imkân yoktur” diyerek bitirir. Bu ifade bize metodolojik olarak kaynaklardaki tefile ve vuruş bilgilerini yorumlamak gerekmekte olduğunu göstermekte ve bu makaledeki araştırmanın önemini desteklemektedir.

Muhammed Reza Azadehfar'ın *Rhythmic Structure in Iranian Music*, adlı eserinin ilk baskısı Tahran Art University Press 2006 tarihli. Ancak 2011 ve aynı bilgilerin yer aldığı 2017'de yeni baskılar olduğunu kendisinin bana verdiği bilgidен anlıyoruz. Kendisinin verdiği bilgiye göre, eserinde yaptığı değerlendirmesinde devrişahiyi 30 nakralı belirtmesine rağmen, açıklamasında tefileleri 34 zamanlı olacak şekilde aşağıdaki gibi vermiş, vuruşları ise 10 olarak göstermiştir.

Tefileler

Tenenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Tenenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten. Vuruşlar: 1, 2, 5, 12, 15, 16, 19, 20, 27, 30 (Azadehfar 2017: 134).

Dolayısıyla herhangi bir gerekçe göstermeden devrişahiyi 34 zamanlı, 10 vuruş göstermesi kaynaklardan Ladiki'nin *Fethiyye*'sine, Meragi'nin *Cami*'sine ve *Fevaid*'ine, 30 nakralı devrişahiden bahseden kaynaklara uymamaktadır. Azadehfar'ın verdiği vuruşların bir kısmı NO Ktp.3644 *Cami* nüshasına uymaktadır. Her ne kadar kendi belirtmese de son durum Azadehfar'ın Biniş'in *Cami* neşrindeki bilgileri yorumlamış olabileceğini göstermektedir.

Araştırma kaynaklarından biri youtube videolarıdır. Yayınlanan videolarından biri devrişahi usulü hakkındadır. Meragi'nin devrişahi usulü Kültür Bakanlığı'nın da dikkatini çekmiş ve yeniden

canlandırması yapılmış, video olarak yayınlanmıştır. Ancak Meragi'nin tarif ettiği devrişahi usulünün T.C. Kültür Bakanlığı, Tarihi Türk Müziği Topluluğu, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından 2018'de yayınlanan youtube videosunda icra edilenle bir ilgisi yoktur. İcra edilen ve yeniden canlandırılmaya çalışılan devrişahi usulünün vuruşları doğru değildir. İcra etmeye çalışan devrişahi, 30 nakra olan tefilelerin baş harflerine göre çözümlenmeye çalışılmıştır, 12 vuruşla ilgisi yoktur.

Buraya kadar ortaya konan bulgulara göre, araştırmacılardan Khazrai'nin edisyon kritik yaptığı Meragi'nin *Cami* adlı eserin devrişahi ikasını açıklaması olan dipnotunda verdiği vuruşların gerçeğe ve icra edilmeye en yakın, ilk devrişahinin 30 nakra ve 12 vuruş olduğu anlaşılıyor. 30 nakra konusu biraz sonra analiz edilecektir. Analizden sonra devrişahinin önerilen tefile ve vuruşları, ilham alınan aruz kalıbı ile birlikte icra edilebilir şekli aşağıdaki sonuç kısmında yer alacaktır.

Bilgi Analizi

Bilgi analizine kaynaklardan başlarsak Meragi'nin ilk yazdığı *Cami*'den sonra yine kendi yazdığı ikinci *Cami* nüshasında, yani NO Ktp. 3644 nüshasındaki haliyle gösterilen vuruşlarla tefileler ve vuruşlar: “T(1)enenen/ T(5)enen/ T(8)en/ T(10)en/ T(12)enen/ Ten(16)enen/ T(19)en(20)/ T(21)en/ T(23)enen/ T(26)enen/ T(29)en” şeklinde olmaktadır. Fakat bu vuruşlarla usulün icra edilebilirlik gerçekliği mümkün ama olabirliği zayıftır, teorik olarak mümkün olsa bile zamanların belirlendiği aralıklarla vuruşların düzenli vurulması usulün icrası açısından mümkün değildir. Özellikle dördüncü sebab-i hafifte 19 ve 20.nakranın vuruş olması gibi. Nitekim, diğer nüshalarda da farklı bilgiler verilmektedir. Şirvani ve Ladiki bu vuruşlardan birini düşürmek suretiyle devrişahiye yorumlamışlardır. Şirvani ve Ladiki'nin çözüm yaklaşımları, o devrin usullerini anlamakta akla gelen ilk çözüm önerisi olduğunu, tefilelerin ilk harflerinden yola çıkarak usul icrasını anlamaya çalışma metodunun, XX.yüzyıldan çok önceleri var olduğunu, bu metotla vuruşların çözülmeye çalışıldığını göstermesi açısından önemlidir. Varılan bu nokta ika/usul tarihi açısından yeni bir tespittir.

Torunu tarafından yazılan/yazdırılan *Cami*'nin Melik nüshasında tefileler üzerinden bir başka 12 vuruş görülmektedir (Melik Ktp no.6317, vr.248), şöyledir: T(1)en(2)en(3)en/ T(4)en(5)en/ T(6)en/ T(7)en/ T(8)en(9)en/ T(10)en(11)en(12)en/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten. Bu vuruşların Meragi'nin kendisinden olmadığı, yukarıda anılanlara benzememesinden anlaşılmaktadır. Bu

durumda 30 nakrada 12 vuruş önerisinin torunu tarafından yapıldığı bellidir. Fakat bu öneriyle usul, vuruşları ve süreleri açısından daha icra edilebilir görünmektedir, sadece vuruşların sonuncusu 12.vuruş sonrasında büyük bir açık süre vardır. Dolayısı ile bu vuruştan sonrası için serbest okuyuş, saz payı olduğu düşünülebilir veya usulün 12 vuruşu 30 nakra içinde daha da yaygınlaştırılabilir şeklinde bir fikir de vermektedir.

Araştırmacılardan Azadehfar'ın devrişahi için 30 nakra yerine 34 nakra vermesi bir yana 10 vuruş vermesi de gerçeklikten uzaktır, çünkü doğrusu 30 nakra 12 vuruş olmalıdır. Diğer taraftan Azadehfar sadece bir varyasyonlu devrişahiden bahsederken, Uslu'nun (2015a) kaynaklara dayalı araştırmasında 3 varyasyon devrişahiden söz edilmektedir. Devrişahi hakkında bu makale, Meragi'nin devrişahiyi 3 varyasyonla tanımladığını belirten araştırmayı desteklemektedir. Sonuca giderken kısa bir özet yapacak olursak:

Devrişahi'nin üç varyasyonu vardır:

1-Devrişahi, *Cami* (NO, Melik nüshaları ve Khazrai yayını) adlı eserindeki tanımla 30 nakralı 12 vuruşludur, bu ilk devrişahidir. Meragi'nin 1418 tarihinde yazdığı *Kitab-ı Lahniyye* ve 1432 yıllarında yazdığı *Zevaid* (2018, s. 75) adlı eserlerinde 30 nakralı 12 vuruşludur. Sistemci Şirazi ve Yeni Sistemci Mehmet Ladiki de eserlerinde usulü 30 nakra şeklinde tarif etmişlerdir. Araştırmacılardan Çakır, Khazrai, Azadehfar, Bardakçı, Uslu devrişahinin 30 nakra olduğunu kabul ederler. Sonuç olarak ilk devrişahi usulünün 30 nakralı ve 12 vuruş olduğunu Khazrai *Cami* edisyon krtiğinde yazmıştır, Melik yazmasındaki vuruşların, tefilelerde hangi hecelere denk geldiğini belirtmiştir.

2-Devrişahi, 1418 tarihli *Muhtasar Makasid* (Biniş) yayınında ve *Makasid lis-Sultan Şahrüh* nüshalarında 40 nakralı devrişahi olarak belirtilmiştir. Meragi, bu tanımla önceki devrişahinin zamanını yani nakrasını daha da uzatmıştır. Ancak vuruşların kaç olduğunu belirtmemiştir. Çakır'ın (2001: 13) belirttiğine göre, 40 zamanlı devrişahiden bahseden Alişah, Meragi'nin fahti usulünden esinlenerek 40 zamanlı devrişahiyi yaptığını söylemiş. Kronolojiye göre bu ikinci devrişahi usulüdür.

3-Devrişahi, Sultan II.Murad'a yazılan 1423 tarihli *Makasidü'l-elhan*'daki (Rauf Yekta, TSMK ve NO nüshalarındaki) tanımla 20 nakra, 4 fasıla-i suğra (4xTenenen), ve 2 sebab-i hafif (2xTen) ten ibarettir, başka bilgi yoktur. Toplamda 20 nakra etmektedir, vuruşlar belirtilmemiştir. Muhtemelen 6 vuruşlu olmalıdır. Bu üçüncü tip 20 nakralı devrişahi anlatımında Meragi, yeni bir usul yapım metodu olarak tanımladığı "tansif metodunu (yarılama)" metodunu kullanmış gibidir.

Vuruşta yarılama, zamanda kısaltma yapmıştır. Bu açıklama, Meragi'nin yeni usul yapım tekniği olarak adını verdiği "takti" ve tansif" metodunu andırmaktadır.

Bu araştırmanın ilk devrişahinin nasıl olabileceği üzerine kurulu olduğu hatırlanırsa ve son iki tür devrişahi hariç tutulursa, 30 nakra 12 vuruşla ilgili devrişahi kaynakları şöyle tablolaştırılabilir.

Devrişahi (ilk tanım)	Nakraları	Vuruşları ve yorumlar
1405 Cami (Bodleian)	30 nakra	12
1415 Cami (NO)	30 nakra	12/ rakamlar farklı
1418 Lahniyye	30 nakra	12
1432 Fevaid	30 nakra	belirtilmemiş
1451 Nekave (Abdülaziz)	30 nakra	belirtilmemiş
1452 Mecelle (Şirvani); kaynak: Cami NO	30 nakra	hesapla 11
1480 Cami (Melik)	30 nakra	12
1481 Fethiyye (Ladiki); kaynak: Şirvani	30 nakra	11
1977 Cami Biniş; kaynak: Cami NO	30 nakra	12
2010 Cami Khazrai; kaynak 4 nüsha Cami	30 nakra	12
Bardakçı	30 nakra	Yok
Çakır	30 nakra	Yok
Azadehfar; kaynak Cami Biniş	30 nakra	Yok; açıklama: 30 nakra 10 vuruş
Uslu	30 nakra	12; önerisi: 30 nakra + 2 es, 12 vuruş

Tablo 1. Devrişahi Kaynakları.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Devrişahi usulünün ilk tanımında 30 nakra, 12 vuruş olduğu üzerinde Meragi'nin pekiştirdiği bilgiler vardır. Dolayısıyla ilk devrişahi 30 nakra 12 vuruştur. Kaynaklardan karşılaştırmalı müzikoloji yöntemiyle derlenen 30 zamanlı 12 vuruşlu devrişahi tefileleri şöyledir:

1-T(1)enenen/ T(2)enen/ T(8)en/ T(10)en/ T(12)enen/ Ten(16)enen/ T(19)en(20)/ T(21)en/ T(23)enen/ T(26)enen/ T(29)en. Vuruşlar: 1, 5, 8, 10, 12, 16, 19, 20, 21, 23, 26, 29 (*Cami*, NO Ktp no.3644, kendi nüshası; Ladiki'de 20.vuruş eksikliği ile aynısı)

2- T(1)en(2)en(3)en/ T(4)en(5)en/ T(6)en/ T(7)en/ T(8)en(9)en/ T(10)en(11)en(12)en/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten. Vuruşlar: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 17 (*Cami*, Tahran Melik Ktp no.6317, vr.248, Torununun önerisi; Khazrai neşri *Cami*)

3-30 tefile üzerine, vuruşlar: 1, 2, 8, 15, 22 (*Fevaid*'de işaret ettiği vuruşlar)

4-T(1)en(2)enen/ T(3)enen/ Ten/ Ten/ T(4)enen/ T(5)en(6)enen/ Ten(7)enen/ Ten/ Ten/ T(8)enen/ T(9)enen/ Ten. Vuruşlar: 1, 2, 5, 12, 15, 16, 19, 20, 27, 30. (Azadehfar, 2017, page 134).

Devrişahi 30 zamanlıdır. Ancak günümüz anlayışıyla nakra ile anlatılan zamanın 8'in katı olması gerekmektedir. Meragi'nin 30 nakrası ise 8'in katı olması mümkün değildir. O halde 8'in katı olarak 32 tercih edilirse (28 kabul edilmesine tefilelerin 30 verilmesi manidir), Meragi iki es süresince nakrayı hesaba katmamış demektir. Bu iki eslik yerin nerelerde olabileceği problemi, şiirin aruzu üzerinden çözümlenmeye kalkılırsa en uygun yerlerin ilk iki "mütefailün" tefilelerin sonlarındaki hecelere birer süre uzatımı gerekmekte, yani günümüz anlayışıyla 2 es koymak gerektiği anlaşılmaktadır. Buna göre 30 nakrayı oluşturan 6 mütefailün tefilesinin ilk ikisinin sonuna usul icrasında iki es koymak gerekmektedir. Son durum sonuç kısmındaki tablodan daha iyi anlaşılacaktır.

SONUÇ

Meragi'nin eserlerindeki usuller hakkında farklı tanımlar yapması bazı araştırmacılarca bir çelişki gibi görülse de bu farklı tanımların işaret ettiği gibi, Meragi'nin kendisi tarafından zaman içinde usullerin değiştirilmiş olabileceği şeklinde (Uslu, 2015a: 27; 2015b: 37) de yorumlanmıştır. Bu makalenin amacı Meragi'nin devrişahi usul tanımlarından en azından birini özellikle ilkini doğru anlamağa çalışmak amacı üzerine kuruludur.

Makalenin amacına uygun olarak yapılan inceleme, araştırma, analiz sonuçlarına göre devrişahi usulünün, ilk yapıldığı şekliyle 30 nakralı ve 12 vuruşlu olduğu; tefilelerinin de Ladiki'nin de verdiği gibi 2 D, 4 C, 5 B zamana işaret eden tefilelerle 30 zamanlı şu şekilde olabileceği anlaşılmıştır, tefileleri şöyledir:

Tenenen/ Tenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenenen/ Ten/ Ten/ Tenen/ Tenen/ Ten.

Devrişahi, ilk yazıldığı şekliyle 12 vuruş olduğu belirtilmiş olmakla birlikte bu vuruşların hangi tefilelerle olabileceği konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Makalenin analiz kısmında bazı görüşlerin neden hatalı oldukları tek tek açıklanmıştır.

Biz burada ilk devrişahi olarak adlandırılan usulün 30 nakra, 12 vuruş olduğunu kabul ederek, konuyu ilk yazdığı *Camiü'l-elhan* adlı eserin Babak Khazrai edisyon kritiğinde verilen bilgiler çerçevesinde 12 vuruşun hangi nakralara geldiği bilgisini tercih ediyoruz. Buna göre aruz kalıbı,

tefileler, vuruşlar, şiirin sözlerinden oluşan bir tabloya, ileri sürülen iki ek süre (yukarda gerekçeleriyle 2 es diye bahsettiğimiz) ile devrişahi usulü şöyle olmalıdır:

Devrişahi Usul Tablosu

1.satır aruz, 2.satır şiir, 3.satır tefile, 4.satır vuruş ve esler, 5.satır usulde vuruşlar.

mü	te	fa	i	lün/es	mü	te	fa	i	lün/es	mü	te	fa	i	lün
Ve	le	kad	ze	ker	tu	ki	fis	se	fi	ne	ti	ver	red	da
Te	ne	ne	n	Te	ne	n	Te	n	Te	n	Te	ne	n	Te
1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	1
1/D	2	3		5/D	6		8		10/D		12	13		15/D

Tablo 2. Devrişahi 1. Usul. Tablosu.

1.satır aruz, 2.satır şiir, 3.satır tefile, 4.satır vuruş ve esler, 5.satır usulünce vuruşlar.

mü	te	fa	i	lün	mü	te	fa	i	lün	mü	te	fa	i	lün
Mu	te	yak	ki	nu	ne	bi	te	la	tu	mil	em	va	ci	i
ne	ne	n	Te	n	Te	n	Te	ne	n	Te	ne	n	Te	n
1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	17													

Tablo 3. Devrişahi 2. Usul Tablosu.

Makalenin sonucu olarak, bu açıklamalar eşliğinde Meragi'nin ilk defa *Camiü'l-elhan*'da verdiği tanımla devrişahi usulü 30 nakralı, 2 es ekiyle birlikte 32 nakralı olarak ve 1.ve 8. ve 10. ve 15.vuruşları güçlü Düm olmak üzere, 12 vuruşla icra edilebilir hale gelmiş olduğu düşünülmekte ve icrası önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdülaziz Meragizade (1451). *Nekavetül-edvar*. Haz. F.Koç, doktora tezi, 2010, MÜ SBE
- Azadehfar, Mohammed Reza (2017). *Rhythmic Structure in Iranian Music*. Tahran Art University Press yay.
- Bardakçı, Murat (1986). *Maragalı Abdülkadir*. İstanbul Pan yay.
- Çakır, Ahmet (2001). “Abdülkadir Meragi’de Çelişkili Dört Usul”. *Din Bilimleri Dergisi*. c.I/sy. 2, s. 1-14.
- Khazrai, Babak Ed. (2017). *Meragi’nin Camiül-elhan’ı*. Tahran 1387 hş.
- Khazrai, B.-Azadehfar, M. (2018). Abdulaziz b.Abdulkadir Meragi ve İbdaat-ı U der Musiki. *Ayine-i Miras*. sy.62: 173-184
- Ladiki, Mehmet (1485). *Fethiyye*. Haz. H.Tekin, doktora tezi içinde (Arapçası, s. 244 vd.), Niğde Üniversitesi SBE
- Meragi (1405). *Camiu’l-elhan*. Bodleian Marsh 282; (1415) NO Ktp no.3644; (1580) Tahran Melik Ktp no.6317; Haz.Taki Biniş, Tahran 1987; Haz. Babak Khazrai, Tahran 1387/2017.
- Meragi (1418). *Kitab-ı Lahniyye*. Oxford Bodleian Library, no. 1843
- Meragi (1418). *Muhtasar Makasid*. Haz.Taki Biniş, Tahran
- Meragi (1418). *Makasid lis-Sultan Şahruh*. Paris BN MS No Or. 1121
- Meragi (1423). *Makasid lis-Sultan Murad*. Rauf Yekta nüshası, Süleymaniye Ktp. Mikrofilm; (1435) TSMK Revan no. 1726; (1498) NO Ktp.no.3656 (nüshasında açıklamalar Mahmud Meragizade’nindir); (1580) Hacı Abdülali tarafından yazdırılan Leiden yazmasıdır; (2015) Çev.Recep Uslu tercümesi, Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Meragi (2018). *Zevaid-i Fevaid-i Aşere*. Çev.R.Uslu, Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Şirvani (1452). *Mecelle fil-musiki*. Haz. B.Akdoğan, doktora tezi, 1996, içinde Arapçası, Ankara Üniversitesi SBE
- Uslu, Recep (2015a). “Meragi’nin İka-devirleri”, *Meragi’dan II.Murad’a Müziğin Maksatları*. Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Uslu, Recep (2015b). “Ünlü müzisyen Abdülkadir Meragi Hakkında Yeni Bulgular”. *Rast müzikoloji*. III/1: 32-41

- Uslu, Recep (2019). “The Makasid Al-Alhan Versions Of Meragi Or The Books May Be Renamed? Meragi Between Timurid Shah Rukh And Ottoman Murad”. *Yegah Musiki Dergisi*. II/1: 21-40
- Uslu, Recep (2020). “Müzık Teorisyeni Mehmet Ladiki Yeni Sistemci mi?”. *Sanatın Gölgesinde*. Ed. R.Uslu, Ankara: İksad yay. s. 35-64
- Uslu, Recep (2020). “Abdülkadir Meragi'nin Devrişahi İkası ve Cüneyd-i Bağdadi İlahisi Nasıl Bir Araya Geldi”. <https://www.youtube.com/watch?v=1E6vgC1IX7I&t=17s> Eriřim tarihi: 09.11.2021.